

Igor Kharchenko

Kirovograd National Technical University

Problems in order introduce lean production on Ukrainian enterprises.

The aim of this article is to describe the main problems which Ukrainian enterprises face while introducing lean production on Ukrainian enterprises

The article defines technical and organization problem, which must be solved in order introduce lean production. The author proposes the method and totality organization norms, which could minimize production costs. The method may be used in certain production conditions.

organization production systems, just in time, introducing lean production, minimizing production costs, high quality, method and totality organization norms, simulation algorithms.

Одержано 13.05.14

УДК 332.122

О.М. Шинкаренко, доц., канд. екон. наук, Є.В. Костенецький, магістрант

Черкаський інститут банківської справи УБС НБУ, м. Київ

Методичне забезпечення аналізу конкурентоспроможності регіонів

В статті визначена необхідність розробки єдиного методичного підходу до оцінки конкурентоспроможності регіонів. Розглянуті методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіонів. Визначені основні переваги і недоліки інтегральних методів оцінки.

конкурентний аналіз, регіон, конкурентоспроможність, конкурентні переваги

О.Н. Шинкаренко, доц., канд. екон. наук, Е.В. Костенецький, магістрант

Черкаського інститута банківського дела УБД НБУ, г. Киев

Методическое обеспечение анализа конкурентоспособности регионов

В статье определена необходимость разработки единого методического подхода к оценке конкурентоспособности регионов. Рассмотрены методические подходы к оценке конкурентоспособности регионов. Определены основные преимущества и недостатки интегральных методов оценки.

конкурентный анализ, регион, конкуренто-способность, конкурентные преимущества

Постановка проблеми. Основним пріоритетом державної регіональної політики в сьгоднішніх умовах господарювання є забезпечення та підвищення конкурентоспроможності регіонів. Саме конкурентоспроможність є основним фактором стійкого розвитку національної та регіональної економіки. Формування сприятливого внутрішнього та зовнішнього поля конкуренції має базуватися на комплексних і системних оцінках рівня конкурентоспроможності регіонів. На сьгоднішній день економічною думкою створено ряд методологічних підходів для оцінки регіональної конкурентоспроможності, які дозволяють оперативно одержувати обґрунтовані результати.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням питань формування методики оцінки конкурентоспроможності регіону займалися досить багато вчених, таких як: Агафоненко О.Ю., Ковальська Л.Л., Тарасова О.О., Безугла В.В., Захарченко С.В., Аксьонова І.В., Серова І.А., Ушвицький Л.І., Парахіна В.Н., Смірнов С. Н., Сімачов Ю. В., Засімова Л.С., Чулок А. А. та ін.

Однак, не зважаючи на достатню кількість наукових досліджень з даної тематики, підходи до методики оцінки конкурентоспроможності регіону є різними у різних науковців, що свідчить про відсутність єдиного механізму визначення конкурентоспроможності регіону. Саме тому досить актуальним є питання дослідження різноманітних підходів до оцінки конкурентоспроможності регіону.

Постановка завдання. Дослідження існуючих методів та моделей оцінки конкурентоспроможності регіону з метою узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду та формування власної методики аналізу .

Виклад основного матеріалу. Розвиток регіонів України характеризується відмінностями в спеціалізації, різним ступенем розвитку підприємництва, інвестиційної та інноваційної активності, що визначає різний рівень їх конкурентоспроможності. Оцінка рівня конкурентоспроможності регіонів дозволяє визначити основні стратегічні засади соціально-економічного розвитку, збільшити ефективність економіки та підвищити конкурентний статус країни та її регіонів. На сьогодні дуже важливим є дослідження існуючих методів та моделей оцінки конкурентоспроможності регіону з метою подальшої розробки методики оцінки його конкурентоспроможності, що дозволяє більш комплексно та системно підійти до вирішення даної проблеми.

На сьогоднішній день економічною думкою створено ряд методологічних підходів для оцінки регіональної конкурентоспроможності, що базуються на використанні комплексного інтегрального підходу до оцінки конкурентоздатності регіону.

Група вчених у складі С. Н. Смірнова, Ю. В. Сімачова, Л. С. Засімової, А.А. Чулок [7] зазначають, що в залежності від цілей оцінки можуть бути обрані як інтегральні, так і часткові показники конкурентоздатності регіону. Згідно з методикою вищезазначених вчених, інтегральний індекс конкурентоздатності регіону розраховується на основі двох зведених індексів, таких як:

- конкурентоздатність підприємств регіону (фінансовий стан підприємства, інвестиційна активність підприємств, інноваційна активність підприємств, диверсифікація галузевої структури регіону, корпоративний розвиток);
- інституційний розвиток регіону (загальний підприємницький клімат, інвестиційний клімат, якість трудових ресурсів, інноваційний розвиток, розвиток інфраструктури, туристична привабливість регіону, ресурсна забезпеченість).

Ковальська Л.Л. [5] у своїх роботах пропонує трьохрівневий комплексний підхід, що складається з розрахунку трьох наступних груп показників:

- конкурентні переваги регіону (стан природних ресурсів, інноваційних, людських та фінансових ресурсів);
- рівень людського розвитку (стан і охорона здоров'я населення; фінансування людського капіталу; рівень освіти населення; екологічна ситуація; демографічний розвиток; розвиток ринку праці; соціальне середовище; матеріальний добробут населення; умови проживання населення);
- рівень зовнішньоекономічної відкритості регіону (відкритість економіки регіону, покриття експортом імпорту, частка експорту у валовому регіональному продукті, частка імпорту у валовому регіональному продукті).

На думку Тарасової О.О. [6] оцінка конкурентоспроможності регіону може здійснюватися за допомогою використання комплексного інтегрального підходу до оцінки конкурентоздатності регіону, який спирається на сім груп показників: наявність й ефективність використання ресурсів регіону; життєвий рівень населення; інвестиційну привабливість регіону; інноваційну складову регіону; введення нових основних засобів; споживання окремих видів енергетичних матеріалів; малі підприємства. Методика оцінки конкурентоздатності О.О. Тарасової складається

умовно з трьох етапів таких, як: розрахунок восьми груп показників, визначення інтегрального показника за кожним регіоном, віднесення регіонів до однієї з чотирьох груп. З точки зору вченої, з якою можна погодитись, показник регіональної конкурентоздатності є комплексним показником, що поєднує три рівні конкурентоздатності: макро-, мезо-, та мікрорівень.

Захарченко С.В. [4] пропонує здійснювати дослідження конкурентоспроможності господарства регіонів та чинників її зростання на 5-х етапах:

- 1) аналіз регіональних чинників конкурентоспроможності господарства області;
- 2) встановлення рівня розвитку та структури господарства області, зокрема промисловості;
- 3) оцінка конкурентних позицій господарства області на макрорайонному, національному та міжнародних ринках;
- 4) оцінка потенціалу факторів конкурентоспроможності внутрішньообласних регіонів (адміністративних районів та міст обласного підпорядкування);
- 5) обґрунтування підходів до управління процесом підвищення конкурентоспроможності господарства регіонів.

Про підхід, заснований на трудовому потенціалі, йдеться в дослідженнях Л. І. Ушвицького та В. Н. Парахіної [8], які вважають, що головним суб'єктом регіону є населення, оскільки регіон являє собою середовище, де населення реалізує свої економічні інтереси, задовольняє свої потреби. Науковці розробили систему показників конкурентоздатності, що представлена основними трьома групами:

- високий рівень життя населення;
- ефективність функціонування господарчого механізму регіону;
- інвестиційна привабливість регіону.

На базі вищезазначених показників визначається інтегральний рівень конкурентоздатності регіону.

Аксьонова І.В. та Серова І.А. [2] пропонують в якості показника оцінки конкурентоспроможності регіонів розглядати інтегральний показник, що розраховується на базі системи індикаторів, які характеризують економічні, соціальні, демографічні та екологічні процеси регіону та мають критерії, тобто ті допустимі значення, перевищення яких загрожує як економічній безпеці, так і конкурентоспроможності.

Фатхутдінов Р. А. [9] пропонує оцінювати конкурентоздатність регіону комплексно, як суму конкурентоздатності показників соціально-економічного розвитку з урахуванням їх значущості. З точки зору Р. А. Фатхутдінова, системність полягає у тому, що:

- регіон з одного боку є підсистемою більш високого рівня, з іншого – глобальною системою для підсистем, що входять в неї;
- кінцевою метою регіону є підвищення якості життя населення [9].

Філобокова Л.Ю. [10] пропонує здійснювати оцінку рівня конкурентоспроможності регіону на основі комплексного показника, сформованого із сукупності агрегованих показників, що відображають певний аспект потенційних можливостей соціально-економічної системи. Запропонована система локальних показників вимірювання зовнішньої конкурентоспроможності регіону складається з наступних груп показників:

- показники потенціалу інноваційної мобільності регіону;
- показники підприємницького потенціал регіону;
- показники економіко-фінансового потенціалу регіону;
- показники природно-ресурсного потенціал регіону.

Оцінка внутрішньої конкурентоспроможності регіональної соціально-економічної системи складається з наступних груп показників:

- показники потенціалу регіональної мобільності;
- показники потенціалу інвестиційної привабливості регіону;
- показники потенціалу іміджу (бренду) регіону.

Узагальнюючи зазначені наукові підходи до оцінки конкурентоспроможності регіону необхідно зазначити, що наведені методики мають спільні риси а саме: використовують запропоновані авторами групи ключових показників які деталізуються в системі різнопланових показників. Найбільш часто використовуються наступні групи показників: показники рівня життя населення, показники інвестиційної привабливості регіону, система показників економічного потенціалу регіону, система показників регіональної ефективності, система показників конкурентних переваг. Наявність різних підходів до вибору показників оцінки конкурентоспроможності регіонів визначається передусім різними цілями, що їх ставили перед собою різні автори. Проте автори наведених методик спільні в своїй думці і пропонують визначати інтегральний показник, який порівнюється з визначеними критеріями чи допустимими значеннями.

Варто зазначити, що головним аспектом для оцінки конкурентоспроможності регіону є адекватний вибір показників для розрахунку інтегрального показника. Основними характеристиками їх повинні бути порівнянність і уніфікованість, тобто дані показники мають бути загально використовувані та загально обчислювальні незалежно від виду діяльності суб'єкта господарювання чи регіону його розташування. Вихідною базою для відбору оцінювальних показників, на нашу думку, можуть бути щорічні статистичні збірники, які формуються з даних, отриманих із статистичної звітності підприємств.

Здійснивши дослідження праць науковців, пропонуємо виділити основні групи оцінювальних показників для оцінки конкурентоспроможності регіону (табл. 1).

Таблиця 1 – Основні групи оцінювальних показників для оцінки конкурентоспроможності регіону

Група	Показники
Підприємницький потенціал	<ol style="list-style-type: none"> 1. кількість малих підприємств на 10 тис. осіб наявного населення (од.); 2. обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств на 10 тис. осіб (тис. грн./10 тис. осіб); 3. частка фахівців з вищою професійною освітою від загальної чисельності населення регіону залученого в бізнесі (%); 4. частка продукції малих підприємств у загальному обсязі реалізованої продукції (робіт, послуг) підприємств СПД (%).
Соціально-демографічний потенціал	<ol style="list-style-type: none"> 1. чисельність постійного населення (тис. осіб); 2. середній вік населення (роки); 3. загальні коефіцієнти приросту (скорочення) населення; 4. середньомісячна номінальна заробітна плата (грн.); 5. рівень зареєстрованого безробіття (%); 6. забезпечення житлом (%); 7. витрати на освіту і охорону здоров'я (грн./особу).
Економіко-фінансовий потенціал	<ol style="list-style-type: none"> 1. експорт на душу населення (тис. грн./особу); 2. ВВП на душу населення (тис. грн./особу); 3. обсяг реалізованої продукції (робіт, послуг) малих підприємств на одного працівника (тис. грн./працівника); 4. рентабельність операційної діяльності (%).
Виробничий потенціал	<ol style="list-style-type: none"> 1. обсяг реалізованої промислової продукції на одну особу населення по містах та районах (тис. грн./особу); 2. виробництво валової продукції сільського господарства на одну особу (тис. грн./особу); 3. обсяг послуг, реалізованих населенню, у розрахунку на одну особу (тис. грн./особу);

Продовження таблиці 1

Природно-екологічний потенціал	<ol style="list-style-type: none"> 1. загальна земельна площа (тис.га.); 2. викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення (тис.т.); 3. викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення у розрахунку на одну особу (кг/особу); 4. викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел забруднення у розрахунку на квадратний кілометр (т./м²)
Інвестиційний потенціал	<ol style="list-style-type: none"> 1. інвестиції в основний капітал (у фактичних цінах, млн. грн.); 2. інвестиції в основний капітал на одну особу (у фактичних цінах, грн.); 3. введення в експлуатацію загальної площі житла (м²); 4. введення в експлуатацію житла на 1000 осіб (м² загальної площі/1000 осіб); 5. пасажирооборот автотранспортних підприємств (млн. пас. км.).

Визначивши групи показників, необхідно здійснити ранжування кожного показника певної групи по конкретному регіону, присвоївши йому номер від 1 до n (де n – кількість населених пунктів у досліджуваному регіоні). Далі розраховуємо інтегральний показник по групі для окремого населеного пункту певного регіону:

$$I = \sqrt{R_{r1}^2 + R_{r2}^2 + \dots + R_n^2}, \quad (1)$$

де I_{rm} – інтегральний показник по групі показників для окремого населеного пункту регіону;

$R_{1,2,\dots,n}$ – ранговане значення кожного показника в конкретній групі;

n – кількість населених пунктів в досліджуваному регіоні;

m – кількість оцінювальних показників в групі.

Розрахувавши інтегральні показники по кожній з груп, узагальнюємо їх значення в єдиному інтегральному показнику для конкретного населеного пункту, який і визначатиме його конкурентоспроможність в регіоні:

$$I = \sqrt{I_{r1}^2 + I_{r2}^2 + \dots + I_{rk}^2}, \quad (2)$$

де I – узагальнений інтегральний показник для конкретного населеного пункту;

I_{rm} – інтегральний показник по групі показників для окремого населеного пункту регіону;

k – кількість інтегральних показників, розрахованих для конкретного населеного пункту досліджуваного регіону.

Далі шляхом порівняння значень узагальнених інтегральних показників, можемо визначити конкурентоспроможність населеного пункту в регіоні: чим нижче узагальнений інтегральний показник – тим вища конкурентоспроможність населеного пункту.

Висновки. Конкурентоспроможність регіону обумовлюється його здатністю виробляти конкурентоспроможну продукцію в умовах ефективного використання усіх ресурсів, забезпечуючи тим самим стійкий розвиток даного регіону та підвищення життєвого рівня його населення.

Кількісна інтегральна оцінка регіональної конкурентоспроможності базується в основному на показниках регіонального розвитку, які відображають економічні (приріст ВВП, інноваційно-інвестиційна активність, розвиток ринку праці тощо), соціально-демографічні (вирівнювання рівня споживання в країнах та регіонах з високим і низьким рівнем доходів, досягнення ефективного споживання на основі дотримання екологічних вимог, розвиток соціальної інфраструктури, контроль чисельності населення тощо) та екологічні (раціональне природокористування, зберігання технологій, утилізація відходів споживання зберігання та відтворення екосистем тощо) аспекти. Проте жодна з розглянутих методик оцінки об'єктивно не дає

змоги оцінити рівень конкурентоздатності регіону, оскільки базується на використанні різниці факторів і показників, що впливають на загальний інтегральний показник.

Необхідною умовою формування конкурентоспроможності регіону є розробка економічно обґрунтованої регіональної програми управління процесом формування конкурентоспроможності регіону, яка б враховувала особливості розвитку певного регіону й дозволила раціонально розподіляти обмежені ресурси. Для проведення оцінки розробки комплексу заходів спрямованих на підвищення конкурентоспроможності регіону необхідно створення аналітичного забезпечення, основою якого є статистичні стандартизовані показники стійкого розвитку, які об'єднуються в загальний інтегральний показник.

Список літератури

1. Агафоненко О.Ю. Формування системи показників конкурентоспроможності регіонів: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук / О.Ю. Агафоненко. – Донецьк, 2008. – 38 с.
2. Аксьонова І. В., Серова І.А. Визначення конкурентоспроможності регіону та система показників її оцінки / І. В. Аксьонова, І.А. Серова // БізнесІнформ. – 2011. – №7. – С. 59-61
3. Дмитрієва В.О. Основні підходи та показники оцінки конкурентоздатності регіонів [Електронний ресурс] / В.О. Дмитрієва. - Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2011/eco_2011_1/2011_1/193-202.pdf
4. Захарченко С.В. Конкурентоспроможність регіонів та чинники її зростання (на прикладі Вінницької області) / С. В. Захарченко // Економічні науки : зб. наук. пр. Луцьк. нац. техн. ун-ту; серія : Регіональна економіка. – Луцьк: ЛНТУ, 2008. – Вип. 5(17). – С. 49-59.
5. Ковальська Л.Л. Методичні підходи до оцінки конкурентоспроможності регіонів держави [Електронний ресурс] / Л.Л. Ковальська. - Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua/Portal/Soc_Gum/En/RE/2008_5_2/index.html.
6. Тарасова О.О. Інтегральні оцінки визначення конкурентоспроможності регіону / О. О. Тарасова // Прометей. Регіональний зб. наук. праць з економіки. Донецький економіко-гуманітарний інститут МОН України; Інститут економіко-правових досліджень НАН України. – Вип. 3. – Донецьк, 2006. – С. 52–55.
7. Механизмы повышения конкурентоспособности экономики регионов [Электронный ресурс] / [Смирнов С. Н., Симачев Ю. В., Засимова Л. С., Чулок А. А.]. – Режим доступа: https://www.hse.ru/data/2010/05/04/.../WP1_2005_06.pdf.
8. Ушвицкий Л. И. Конкурентоспособность региона как новая реалья: сущность, методы оценки, современное состояние / Л. И. Ушвицкий, В. Н. Парахина // Сб. науч. трудов СевКавГТУ. Серия «Экономика». — 2005. — № 1. — С. 15—21.
9. Фатхутдинов Р. А. Стратегическая конкурентоспособность : учеб. / Р. А. Фатхутдинов. — М. : ЗАО «Издательство «Экономика». — 2005. — 504 с.
10. Филобокова Л.Ю. Комплексная оценка конкурентоспособности региона / Л.Ю. Филобокова // Региональная экономика и управление: электронный научный журнал, 2011. — № 2 (26).

Olga Shynkarenko, Evgen Kostenetsky

The University of Banking of the National Bank of Ukraine Cherkassy Institute of Banking (Kyiv)

Methodical support the analysis of regional competitiveness

The article identified the need to develop a common methodological approach to assessing the competitiveness of regions, summarizing domestic and foreign experience and form their own methods of analysis.

To date, a number of economic thought methodological approaches for assessing regional competitiveness based on the use of complex integrated approach to the assessment of the competitiveness of the region. The article is summarized the scientific approaches to evaluating the competitiveness of the region and concluded that these methods use a group of indicators which are detailed in the system of diverse indicators. The article is noted that the main aspect to assess the competitiveness of the region is an adequate choice of parameters for the calculation of the integral indicator.

The article is suggested the following groups of indicators to assess the competitiveness of the region: the entrepreneurial potential, socio-demographic potential, the economic and financial capacity, production capacity, natural and ecological potential, investment potential.

competitive analysis, region, competitive ability, competitive advantages

Одержано 24.05.14